

२. २ - रोग निदान

लेखी परिक्षा २ पेपर - (प्रत्येकी १०० गुण)

प्रात्यक्षिक/मौखिक- १०० गुण

पेपर १

भाग अ

५० गुण

१. दोष द्रव्यादि विज्ञान

- १.१ परिभाषा आणि विकृति विज्ञानाचे महत्त्व.
- १.२ दोषवृद्धी, क्षय आणि प्रकोपाचे सामान्य निदान तथा सामान्य लक्षण
- १.३ दोषधातू आश्रयाश्रयिभाव
- १.४ धातुंच्या क्षय व वृद्धीची लक्षणे
- १.५ मल क्षय आणि वृद्धी लक्षणे
- १.६ अग्निदुष्टी हेतू, भेद तथा लक्षणे
- १.७ आमः व्याख्या तथा सामान्य लक्षणे
- १.८ साम तथा निराम दोष-द्रव्य लक्षणे
- १.९ दोषपाक तथा धातुपाक लक्षणे
- १.१० आवरण संकल्पना, वर्गीकरण, निदान तथा सामान्य उपद्रव
- १.११ दोषगती आणि रोगमार्ग/व्याधीमार्ग
- १.१२ स्रोतस विचार- स्रोतोविवरणम

२. व्याधी विज्ञान

- २.१ व्याधीची व्याख्या, पर्याय तथा वर्गीकरण
- २.२ आयुर्वेदीय व्याधी नामकरणाचे निकष
- २.३ बीज बीज भाग तथा बीज भाग अवयव दुष्टी
- २.४ आधुनिक शास्त्रानुसार अनुवंशिक विकार
- २.५ आधुनिक शास्त्रानुसार व्याधी वर्गीकरण
- २.६ रोगस्य निदानार्थकरत्व
- २.७ धातु- उपधातु-मल-इंद्रिय प्रदोषज विकार
- २.८ अष्टौमहागद संकल्पना
- २.९ अष्टोनिदितांमधील दुर्बलत्व- अव्याधीक्षमत्व
- २.१० व्याधीक्षमत्व : व्याख्या तथा वर्गीकरण
- २.११ ओज दुष्टी प्रकार आणि त्याचे व्याधी

३. मुलभुत विकृति विज्ञान

- ३.१ आधुनिक शास्त्रानुसार विकृति विज्ञान व त्याचे वर्गीकरण
- ३.२ आधुनिक शास्त्रानुसार कोषिका व कोषिक रूपांतरण
- ३.३ आधुनिक शास्त्रानुसार व्रणशोथ
- ३.४ आधुनिक शास्त्रानुसार थोडक्यात शोथ, अत्येयिक आवस्था, रक्तस्त्राव, रक्तग्रंथी
- ३.५ आधुनिक शास्त्रानुसार व्याधीक्षमत्व प्रकार , व्याधीक्षमत्व विकृतिजन्य विकार
- ३.६ आधुनिक शास्त्रानुसार अर्बुद नामाभिधान व कर्करोग वर्गीकरण
- ३.७ आधुनिक मतानुसार आहारजन्य विकृति
- ३.८ ससर्गजन्य रोग
- ३.९ आधुनिक शास्त्रानुसार सूक्ष्मजीव, जिवाणु, विषाणु वर्गीकरण

भाग ब

५० गुण

४. निदान पंचक विज्ञान

- ४.१ रोग तथा रोगी परीक्षा
- ४.२ निदानपंचकाचे महत्त्व
- ४.३ निदान: “ हेतु” व्याख्या, पर्याय तथा वर्गीकरण
- ४.४ पूर्वरूप: व्याख्या, पर्याय , सामान्य तथा विशेष पूर्वरूप
- ४.५ रूप: व्याख्या, पर्याय , सामान्य तथा प्रत्यात्म लक्षण
- ४.६ उपशय-अनुपशय व्याख्या प्रकार तथा व्याधी निदानातील त्याचे महत्त्व
- ४.७ संप्राप्ती : व्याख्या, पर्याय प्रकार तथा संप्राप्ती घटक
- ४.८ षटक्रियाकाल: निदानपंचक तथा षटक्रियाकाल यातील संबंध
- ४.९ उपद्रव आणि उदरक
- ४.१० अरिष्ट विज्ञान व्याख्या प्रकार तथा आणि महत्त्व
- ४.११ साध्यासाध्यत्व प्रकार, परिणाम व त्याचे महत्त्व
- ४.१२ अनुक्त व्याधीची सामान्य नैदानिकीय तत्वे

५. परीक्षा विज्ञान

- ५.१ आप्तोपदेशादि तसेच दर्शनादि त्रिविध, चतुर्विध आणि षडविध परीक्षांचे ज्ञान आणि महत्त्व
- ५.२ अष्टविध परीक्षांचे ज्ञान आणि महत्त्व
- ५.३ कारणादि दशविध परिक्ष्य भाव- त्याचे ज्ञान व महत्त्व
- ५.४ दशविध परीक्षांचे ज्ञान आणि महत्त्व
- ५.५ मुलभुत परिचय- ई.सि.जी., युएसजी, एक्सरे, सीटी स्कॅन, एम आर आय

पेपर २

१०० गुण

भाग -अ

५० गुण

निम्नोक्त व्याधींच्या निदान पंचकाचे सविस्तर अध्ययन (उपद्रव, अरिष्ट व साध्यासाध्यता सह)

१) रसवह स्रोतस व्याधी

- १.१ ज्वर (ज्वर भेद- आम,पच्यमान व निराम ज्वर,आगंतुक चरकोक्त सन्निपात ज्वर)
- १.२ सामान्य यंत्रणा परिचय व निदान पंचकात्मक अभ्यास- ज्वर, विषम ज्वर,आंत्रिक ज्वर,वातकफज्वर,दंडक ज्वर,चिकुनगुनिया
- १.३ पांडु आमवात हृद्ग,शोथ
- १.४ आधुनिक परिचय, वर्गीकरण- पांडु,आमज्वर, आमवात, उच्चरक्तदाब, हृदयशुल, हृद्ग, हृदयाघात

२) रक्तवह स्रोतस व्याधी

- २.१ कामला रक्तपित्त,वातरक्त.क्रोष्टुकशीर्ष- शीतपित्त-महाकुष्ठ-विसर्प-श्वित्र व क्षुद्र कुष्ठ
- २.२ आधुनिक परिचय-प्लीहा वृद्धी, यकृत वृद्धी,श्वेतरक्तता
- २.३ आधुनिक परिचय- शीतपित्त, एककुष्ठ, विचर्चिका, पेम्फिगस

३) मांसवह स्रोतस व्याधी

- ३.१ गलगंड
- ३.२ आधुनिक परिचय -अवटुका व्याधी

४) मेदोवह स्रोतस व्याधी

- ४.१ स्थोल्य- कार्श्य-प्रमेह
- ४.२ आधुनिक परिचय - स्थोल्य- प्रमेह

५) अस्थि -मज्जावह स्रोतस व्याधी

- ५.१ वात्स्याधी- आक्षेपक-अपतानक-अर्दित-पक्षाघात-गृध्रसी-विश्वाचि-अवबाहुक-मन्यास्तम्भ-कटिग्रह-पन्गुत्व
- ५.२ सन्धिगत वात. अस्थिमज्जागत वात.
- ५.३ आधुनिक परिचय- सन्धिगत वात, अस्थिक्षय
- ५.४ आधुनिक परिचय- कम्पवात, स्ट्रोक, लम्बॅगो, गृध्रसि, अर्दित, मन्यागत वात, कटिगत वात, अचलता कारक कशेरुकाशोथ

६) शुक्रवह स्रोतस व्याधी

- ६.१ क्लैब्य व वन्ध्यत्व
- ६.२ आधुनिक परिचय - पुरुष स्त्री वन्ध्यत्व

७) प्राणवह स्त्रोतस व्याधी

- १.१ कास, श्वास, हिकका, उरक्षत, शोष, राजयक्षमा
- १.२ आधुनिक परिचय- व निदान पंचकात्मक अभ्यास-श्वसनक ज्वर, परिफुफुस निस्सरण श्वसन नलिका शोथ, श्वासनलिका विस्तार, तमक श्वास.

८) अन्नवह व पुरिषवह स्त्रोतस व्याधी

- १ अग्निमान्द्य, अरुचि, अजीर्ण, छर्दि, अम्लपित्त, शूल, परिणम शूल, अन्नद्रव शूल, अतिसार, प्रवाहिका, ग्रहणि, गुल्म, उदर रोग.
- २ अनाह, आध्मान, आटोप, विसुचिका, अलसक, विलम्बिका
- ३ आधुनिक परिचय- आन्त्रिक व्रण, ग्रहणि, अतिसार, प्रवाहिका, मलबद्धता.

९) उदकवह स्त्रोतस व्याधी

- १ तृष्णा, दाह
- २ आधुनिक परिचय- जल व इलेक्ट्रोलाइट असन्तुलनजन्य व्याधि

१०) मुत्रवह स्त्रोतस व्याधी

- १ मुत्रक्रुच्छ. मुत्राघात.
- २ आधुनिक परिचय- मुत्रवह स्त्रोतस सम्क्रमण, वृकक विकार

११)स्वेदवह स्त्रोतस व्याधी

- १ खालित्य, पालित्य.

१२) मनोवह स्त्रोतस व्याधी

- १ अपस्मार, उन्माद, अतत्वाभिनिवेश, विषाद, अनिद्रा, मद, मूर्छा, सन्यास
- २ आधुनिक परिचय- अपस्मार, औदासिन्य, भयगन्ड, न्युन्गन्ड

१३) उपसर्गजन्य व्याधि

- १ रोमान्तिका, मसुरिक, उपदन्श, फिरन्ग.
२. आधुनिक परिचय- मसुरिका, रोमान्तिका, कुष्ठ, क्षयरोग, एड्स.

१४) क्रुमिविज्ञान

- १ व्याख्या, वर्गीकरण- क्रुमि, क्रुमिरोगाचि लक्षण
- २ स्नायुक, श्लिपद

३ आधुनिक परिचय- श्लिपद सामान्य वर्गिकरण -सामान्य परिजीवि

प्रात्यक्षिक

- १) रक्तपरिक्षण
- २) मुत्र परिक्षण
- ३) मल परिक्षण
- ४) छिवन परिक्षण
- ५) शुक्र परिक्षण
- ६) जैवरासायनिक परिक्षण
- ७) चिकित्सालयीन पुस्तीका
- ८) प्रयोगशालेय पुस्तीका
- ९) रुग्णालयीन परिक्षण

प्रात्यक्षिक

- १) प्रयोगशालेय परिक्षणांची मुलभुत तत्वे-
परिचय - प्रयोगशाळा निरजंतुकीकरण,काचसामान,रसायने सुरक्षा,जैविक कचरा विल्हेवाट
- २) रक्तपरिक्षण-
रक्तकण मापन
रक्तपेशी मापन- श्वेत पेशी, रक्तपेशी,प्लेटलेटस
पॅक सेल व्हॉल्युम
एरीथ्रोसाईट इन्डायसेस
डीफ्रन्शीयल ल्युकोसाईट काऊंट
ई.एस.आर.
बी.टी.,सी.टी., पी.टी.
- ३) मुत्र परिक्षण -
आयुर्वेद अनुसार मुत्र परिक्षण
भौतिक परिक्षण- आकारमाण,रासायनिक क्रिया,पी.एच.व स्फेसिफिक ग्राविटी
रासायनिक क्रिया -प्रथीन, शर्करा, फॉस्फेट.,केटोन्स, बाइल सॉल्ट, बाइल पिगमेट
डीपस्टीक परिक्षण
सुक्ष्मदर्शी परिक्षण
- ४) मल परिक्षण -
आयुर्वेद अनुसार मल परिक्षण
भौतिक परिक्षण,साम-निराम मल
सुक्ष्मदर्शी परिक्षण
रक्तमल परिक्षण
- ५) छिवन परिक्षण-
आयुर्वेद अनुसार छिवन परिक्षण
भौतिक, रासायनिक, सुक्ष्मदर्शी छिवन परिक्षण
ए.एफ.बी. परिक्षण
- ६) शुक्र परिक्षण-
आयुर्वेद अनुसार शुक्र परिक्षण

आधुनिक अनुसार शुक्र परिक्षण

- ७) जैवरासायनिक परिक्षण
रक्त शर्करा, सीरम बीलीरुबिन, बल्ड युरिया, लिपीड प्रोफाईल, सीरम युरीक अँसीड,इ.
- ८) सुक्ष्मजीव शास्त्र मधील विविध स्टेनिंग पद्धती
- ९) आर. ए. ,वीडाल टेस्ट
- १०) प्रयोगशालेय नोंदी

आंतररुग्ण विभाग प्रात्यक्षिके-

- 1) रुग्ण परिक्षण पद्धती परिचय व प्रात्यक्षिक
- 2) निदान पंचकात्मक रोग परिक्षण प्रात्यक्षिके
- 3) रुग्ण परिक्षण करताना वापरल्या जाणा-या यंत्रांची प्रात्यक्षिके
- ४) ई.सि.जी., युएसजी, एक्सरे, सीटी स्कॅन, एमआराय, इ. प्रात्यक्षिके

क्रियात्मक अंक विवरण-

१. दैनन्दिन नोन्दी - १० गुण
२. चिकित्सालयीन यन्त्रणा ओळख - १० गुण
३. प्रयोगशाला प्रात्यक्षिके - 20 गुण
4. शोर्ट केस - 10 गुण
5. लोन्ग केस - 20 गुण
6. मौखिक परिक्षा - 30 गुण

आलोच्य ग्रन्थ:

१. माधवनिदान-ब्रम्हा त्रिपठी भाग १ व २
२. दोषकरणत्व मिमान्सा- आचार्य पी. व्ही. शर्मा
३. नाडी दर्शन - वै. तारा मिश्रा
४. नाडी विद्वान्यन-विद्योतिनि हिन्दि टीका
५. नाडी विद्वान्यन- श्री. सत्यदेव वशिष्ठ
६. नाडी विद्वान्यन- गन्गाधर टीका
७. रोगी परीक्षा विधी- प्रिय. शर्मा
८. आयु. रोग वर्गीकरण- रामनाथ द्विवेदी

१. आयुर्वेदिय निदान एवम चिकित्सा सिद्धान्त- वै. राम हर्ष सिंग
१०. चरक संहिता, सुश्रुत संहिता, वाग्भट
११. टेक्स्टबुक ओफ़ पॅथोलोजी- विल्यम बाँयड्स
१२. टेक्स्टबुक ओफ़ पॅथोलोजी- हर्शमोहन
१३. टेक्स्टबुक ओफ़ पॅथोलोजी- डे अँड डे
१४. टेक्स्टबुक ओफ़ पॅरसायटोलोजी- रमणिक सूद
१५. क्लिनिक पॅथोलोजी अँड बैक्टेरियोलोजी - एस. पी. गुप्ता
१६. क्लिनिक मेथड्स इन आयुर्वेद- के. आर. एस. मूर्ती
१७. परमेश्वराप्पाज रोगनिदान विकृती विज्ञान - पी. एस. ब्याद्री
१८. ओक्सफ़र्ड हँडबुक ओफ़ क्लिनिकल एक्झामिनेशन अँड प्रॉक्टिकल स्किल
१९. अँडव्हान्स क्लिनिकल एक्झाल्युशन अँड क्लिनिकल एक्झामिनेशन स्किल
२०. सिम्प्टम्स साइन्स इन क्लिनिकल मिडिसिन्स- चेम्बर्लिन्स
२१. क्लिनिकल मेथड्स- हचिन्सन्स
२२. बेड्सायिड क्लिनिकल इन मेडिसिन १, २- कुन्दु
२३. कोमन मेडिकल सिम्प्टम्स- मेहेता
२४. अँडव्हान्सेस इन पॅथोलोजी अँड लॅब मेड- विक, कोर्टन
२५. क्लिनिकल लॅब- चॅट्ली
२६. जनरल पॅथोलोजी- वॉल्टर अँड इज्जायिल
२७. अ कोम्प्रेहेन्सिव डिक्शनरी पॅथोलोजी- क्रिस नेवान
२८. प्रॉक्टिकल पॅथोलोजी-डॉ. उमा चतुर्वेदी
२९. क्लिनिकल एक्झामिनेशन - डगलस
३०. प्रॉक्टिकल पॅथोलोजी- हर्शमोहन
३१. मेडिकल लॅब टेक्नोलोजी- आर. सूद
३२. क्लिनिकल डायनोसिस अँड मेनेज्मेंट- टोड अँड डेव्हिड्सन
३३. क्लिनिकल हिमेटोलोजी इन मेडिकल प्रॉक्टिस-डेगुची
३४. रोबिन्स बेसिक पॅथोलोजी- कुमार, अब्बास, फ़ोस्टो.